

Koncertekről

Nemzeti Filharmonikusok

2021. szeptember 25.

Művészetek Palotája Bartók Béla Hangversenyterem

Szeptember 25-e, Bartók halálának előestje különleges nap a magyar zenei életben. Ferencsik János zeneigazgatósa idején került évadnyitó dátumként az Állami Hangversenyzenekar koncertkalendáriumába, és karmester-váltásokat (Kobayashi Ken-ichiro, Kocsis Zoltán), majd az együttes névváltozását (Nemzeti Filharmonikusok) követően – elhanyagolható kivételtől eltekintve – a Bartók-est mindmáig ünnepélyes nyitóprogramnak számít. (Akkor is, ha a MŰPA korábban megnyitotta kapuit, és más fellépők úgyszintén élménytadó programmal jelentkeztek.)

E Bartók-hangversenyek rangját nyilvánvalóan növelte, hogy a zenekar – a nemzetközileg elismert Bartók-interpretátor Kocsis Zoltán irányításával, mintegy az ő tapasztalatainak (és értő Bartók-olvasatának) „haszonélvezőjeként” – repertoárjában különleges helyet kapott Bartók zenekari termése. Kiváltképp azóta, hogy a „Bartók új sorozat” egyik főszereplőjévé lépett elő.

A Kocsis által irányított, az ő elképzeléseit megvalósító hangzásképp korántsem csupán hangdokumentumként figyelemreméltó – a mintegy két évtizedes együttműködés nyilvánvalóan nyomot hagyott a zenekari játékosoknak a Bartók-művekhez való viszonyulásán, a szólam-olvasattól kezdve a hangzásképp egészébe való beilleszkedésig. A Kocsis-éra utolsó éveinek stabilizálódott együttese biztosítja a hangzás-elképzelés folytonosságát mindmáig.

A vendégkarmester tehát bátran számolhat „értő” muzsikussal, megbízva felkészültségükben, amihez konkrét hangzás-elképzelések tartoznak. Elsődleges feladata tehát, hogy engedje szabadon a zenélőkedvet, anélkül, hogy alkalmanként kényszerű irányváltatásokra készítené őket. Remek választás volt Kesselyák Gergely felkérése.

A három mű – három korszak program keretében előadásra került a Két kép, majd Ránki Fülöp szólójával a II. zongoraverseny, az est második részében pedig az életmű egyik legnagyobb népszerűségnek örvendő kompozíciója, a Concerto.

A zenekar évadkezdése feltehetően sok hallgató számára is évadkezdésnek bizonyult – érezhető volt az ünnepi hangulat a várakozásteli kezdéstől a hosszas-lelkes tapssal történő búcsúig. Szó sem volt sietős távozásról!

A zenekar – a Műpa rezidense – örömmel vette birtokba a pódiumot, s ezúttal aligha róhatjuk meg az elő-

adókat, amiért feltűnően pásztázták a nézőteret. Mint ha megint töltekezni akarnának a teltház-élménnyel!

Könnyen, jó szívvel a lelkesedés számlájára írható, hogy a dinamikai skála kétségkívül szűkös volt; talán a lendület, az őszinte odaadás következménye, hogy túlságosan „intenzív” hangzó közeget hoztak létre (hányszor panasztunk ennek hiányát számos előadónál!). A kontrasztok ezúttal rövid skálát jártak be, igazából a meghitt-bensőséges halk hangzások és az áttört, kamarazenei jellegű finom árnyalatokból kaptunk keveset. Viszont, markáns egyéniségként éltek a szólisztikus fordulatok – tehát a hallgató legfeljebb azt sajnálta, hogy a kidolgozott anyagot nem ideális „felbontásban” kapja. A Virágzás túlzott „közelképnek” hatott, a falu táncában pedig leginkább az interpretáció intenzitását csodálhattuk.

Nagy öröm volt a II. zongoraverseny szólistájaként Ránki Fülöpöt hallani, aki rutinos versenymű-szólisták számára is példamutatóan tudott a játszanivaló mellett mind a karmesterrel, mind a zenekarral kapcsolatot tartani. Összteljesítményük hatására megfogalmazódott a vágy: bárcsak sűrűbben lehetne részünk ilyen élményben! „Elmélyült és virtuóz” szólistaként jellemezte a műsorfüzet, ami ismét rámutat a szavak erőtlenségére. A jószándékú, ám önmagában korántsem lényegre mutató jelzőkhöz voltaképp értelmező magyarázat kellene, hiszen a „virtuóz” igencsak eltérő jelentésekkel bír – az elmélyültség pedig feltétlenül a mérhetetlen kategóriába tartozik. Magam is szavakból építkezve, annyit tennék hozzá: az élmény tanúsága szerint ezúttal mindkét jelző a legnemesebb értelemben értendő...

A Concerto előadása eleve sikerre számíthat, hiszen a művet korábban ismerők számára többlet-élmény a ráismerés (amikor úgy érzik, „tudják” a művet), és a megszülető hangzáfolyam követése közben külön elszántság kell ahhoz, hogy a kompozíciót és az interpretációt külön figyelmet kapjon. A kritikai érzék javarészt kimerülhet abban, hogy rácsodálkozunk meglepetést okozó mozzanatokra, avagy várt élmény elmaradását regisztráljuk. Ezúttal talán a szélesebb dinamikai skálának örültünk volna (főként az intenzív halk hangzásoknak, a „meghitt” és a „távoli” értelemben egyaránt), és esetenként felelősebb-kontrolláltabb tempóknak.

Kesselyák Gergely nagy szabadságot hagyott a zenekari játékosoknak, s ehhez a keretet egyértelmű mozgáskoreográfiával biztosította, amelyben kevés helyet kaptak konkrét utasítások – ami egyszersmind a bizalom jele volt részéről; az együttes zenei kvalitásainak elismerése.

Fittler Katalin

Concerto Budapest**2021. szeptember 30. Művészetek Palotája**

Bartók Béla Hangversenyterem

Hat nappal a Zeneakadémián rendezett évadnyitó koncertjüket követően, Müpa-beli ünnepi évadnyitó rangú esttel folytatta fellépés-sorozatát a Concerto Budapest, ezúttal Rácz Zoltán vezényletével, aki egy műsorszám erejéig szólistaként is szerepelt.

A Favoritok-bérlet nyitóestje azt példázza, hogy a sorozat elnevezése ezúttal többfunkcionális: egyaránt favoritok a szerzők (műveikkel) és az előadók (interpretációjukkal). Ráadásul az is kiderült: ezt a programot maguk az előadók is favorizálják...

Pedig első olvasásra némi furcsállni valót is találhatunk benne – Bernstein-keretben Penderecki és Bach?! A realizálás viszont meggyőző erejű volt, egyik örömforrás követte a másikat.

A Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben a nézőtér első három sorának (A, B, C) felszámolásával megnövelték az amúgy is nagy terjedelmű pódiumot, indokoltan: a nagylétszámú előadógárda így „kényelmesen” elfért – amely kényelem elsődleges hozadéka, hogy a hangszerelések maximálisan érvényesültek, vagyis, arányosan emelkedtek ki az össz-hangzásból a szóló-állások, és szólistikus játszanivalókkal az egyes hangszercsoportok.

Koncertmesterként Homoky Gáborra ismerhettünk (akit egyébként kamaramuzsikusként gyakran brácsásként hallunk), ő rendkívül energikusan inspirálta muzsikustársait, kiváltképp a műsor szívhez szóló különlegességében, J. S. Bach d-moll (kéthegedűs) kettősversenyének átiratában, ahol szólistaként vibrafonon Rácz Zoltánt és a Concerto ütős szólamvezetőjét, Fábry Boglárkát hallhattuk. Ezt – stílszerűen – kiségyüttes játszotta, kedvvel, lendülettel (talán csak az ülő vonósok, a csellisták dinamizmusa maradt le kissé partnereikétől). Megint csak megtapasztalhattuk, mennyire nagy szerepe van a tényleges hangzásban a koncepciózus elképzelésnek! Legatókat „hallottunk”, miközben „láttuk”, hogy diszkrét-szeparált hangok sorjáznak egymás után, továbbá a jól megválasztott dinamika és a pedálhasználat segítségével olyan változatos „puhaságú” tónusokat produkáltak a szólisták (azonos verők használatával), hogy megerősödött a hitünk a zenei fantázia hatásának korlátlanágában.

A programban kiemelten hirdetett szólista a litván Múza Rubackyté, aki kirobbanó fiatal tehetségként éppen 40 éve nyert nagydíjat a budapesti Liszt-Bartók Nemzetközi Zongoraversenyen. Krzysztof Penderecki Zongoraversenye jelentős erőpróba valamennyi előadó számára. A szerző első (s egyetlen) zongoraversenyének komponálására hetvenedik évéhez közeledve vállalkozott. A monumentális mű „sorsát” történelmi esemény (2001. szeptember 11.) érzelmi hatása befolyásolta – majd a nem egyértelműen lelkes fogadtatás hatására

Múza Rubackyté

2007-ben némi átdolgozást követően jött létre új verziója, amely most magyarországi bemutatóként hangzott el. Rubackyté repertoárján régóta szerepel – lenyűgöző volt otthonossága a kompozíció egészében. Itt volt igazán hasznos a megnövelt pódium – plasztikusan érvényesültek a kompozíció azonos hangszerelésű visszatérő elemei, s ezáltal mintegy háromdimenziós hangtérképen tudtunk tájékozódni a nagyformában. És kijár az elismerés a felkészült muzsikuskon túl az egyébként gyakran (jogosan) ostorozott közönségnek is: a kortárs kompozíciót dicséretes figyelemmel (zavaró zaj- és zörejeffektusoktól mentesen) hallgatta végig.

Bernstein Candide-nyitányának elementáris hangzásvilágához hasonló intenzitású muzsikálással kápráztatta el a közönséget a West Side Story táncfüzérének előadásával a nagyzenekar (játékosainak többsége a Bach-mű alatt gyűjthetett hozzá erőt-energiát). Nehéz lett volna lemérni, az előadók vagy a hallgatók számára jelentett nagyobb örömet a pezsgő muzsika. Mert a játék-örömet nem lehet „megjátszani”!

Rácz Zoltán és a Concerto Budapest összjátékában a plasztikusan érvényre juttatott ritmikusság egyszerre volt létfeltétel és létszükséglet – ennek is része lehetett abban, hogy kivételes atmoszférát árasztott a produkció egésze. Csak azt sajnálta a (leginkább a földszintet betöltő) közönség, hogy nem kapott ráadást... legalább a Cha-cha-chát, útravaló dúdolni valóként.

Fittler Katalin

Bécsi Szimfonikusok**2021.október 2.**

Művészetek Palotája – Bartók Béla Hangversenyterem

Bécset említve, a Filharmonikusokra gondol elsősorban a nemzetközi zenekedvelők nagy tábora, éppen ezért örömteli, hogy lehetőségünk nyílt az „audiatur et altera pars” gyakorlására, azaz, a város másik jelentős együttesének a meghallgatására. Amely egyébként öntudatosan „Puls der Stadt”, azaz a város ütőérének titulálja magát, éves programfüzetének a címlapján.

Végiglapozva a tervezett éves programjukat, legalábbis elismerésre méltónak nevezhetjük – s ugyanebből a kiadványból megtudtuk: szeptember 30-án és október 1-jén (tehát a megelőző két napon) a Wiener Konzerthaus Nagytermében szólaltatták meg ugyanezt a műsort, Mahler III. szimfóniáját. Odahaza a Singakademie és a Sängerknaben közreműködésével, nálunk a Nemzeti Énekkar Női karával és a Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola Gyermekkarával. Szólistaként mindhárom alkalommal Sarah Connolly működött közre. Az est dirigense az az Andrés Orozco-Estrada volt, aki ettől az évadtól a vezető karmester tisztét tölti be a zenekarnál.

A Műpa rendezésében létrejött hangverseny telházat vonzott – feltehetően leginkább a vendégegyüttes iránti érdeklődésnek köszönhetően, mert a műsor értékével főként csak azok lehetek tisztában, akik már hallották Mahler III-ját, vagyis tudták, milyen élményre számíthatnak.

Amely nem is maradt el, mert a telházasnak számító hangversenyt pissenés nélkül hallgatta végig a közönség. Mahler terjedelmében leghosszabb műve, amely előadói apparátusának nagyságával is kitűnik a szimfonikus irodalomban, mindenki számára olyan erőpróba, amely szellemi gazdagodást eredményez. A nyitótétel, amely mintegy 40 perces tartamával terjedelmében teljes klasszikus szimfóniákkal vetekszik, majd a második részbe tartozó további öt tétel, egyre fokozódó „magasrendűségével”, 100 percre tökéletesen lekötötte a hallgatóság figyelmét.

A teremmel való ismerkedésre aligha jutott kellő ideje a vendégzenekarnak, ám már az első tétel során érezhető volt, hogy ideális szólamarányok alakulnak ki a gazdag zenei szöttes színvilágában. Orozco-Estrada fáradhatatlan lelkesedéssel vezette a hangászfolyamok életre keltését. Irányításra még technikai értelemben is szinte csak jelképesen volt szükség, hiszen a dirigens játékosai részéről alapos műismeretre (s ezen belül szólamtudásra) számíthatott. De azt is tudta: elengedhetetlen a központi kontroll, már csak azért is, hogy a különböző megszólaltatási módot igénylő hangszerek belépései hajszálpontosak legyenek.

Szokás „világdramának” is nevezni a szimfóniát, ám ebben a hangsúly nem a drámán, hanem a világon, azaz a mindenség-leptékűsége van. Ugyanakkor jelentősen

FOTÓ: CHRISTOPHER PLEDGER

Sarah Connolly

különbözik a koncepció minden „plakátszerű” monumentalitástól, hiszen nem csupán nagy vonalaival, hanem elképesztően kidolgozott részleteivel is hat. Hatalmas érzelmi-gondolati ív feszül a tételsorozatban, amelyet az immár szöveggel visszaadhatatlan szeretet-lényegűség élménye koronáz meg.

A rendkívül gazdag partitúra a hangszereléskultúra magasiskolája – megszólaltatásával igencsak jeleskedtek a művészek! Ha valaki belefáradt volna a gigászi folyamatok követésébe, a részletekben található élményforrást, mert a legtöbb szóló önmagában is élményt adó volt, nem beszélve azokról a különleges színekről és szín-keverésekről, amelyet szólamok együttjátéka eredményezett. A vonósok (elsősorban a hegedűk) fantasztikus sejtelmes zizegése, a hallhatóság alsó határához közelítő ütős-effektusok, s egyáltalán, az a megtervezettség, melynek eredményeképp sohasem játékmódokat hallottunk, hanem azok mindig a kifejezés szolgálatában álltak, lenyűgöző volt.

Részlet a végtelenségből – egészen kivételes élménnyel gazdagította hallgatóságát az est, amelyért elismerés és köszönet illeti valamennyi közreműködőt. És a rendezőt, a lehetőség megteremtéséért.

Fittler Katalin

Concerto Budapest**2021. október 9.**

Zeneakadémia

Igényes és nehéz műsorról lépett október 9-én a Zeneakadémia nagytermének színpadára a Keller András-vezette Concerto Budapest. Az elhangzott művek első látásra nem reflektáltak egymásra, de a látszat csalt: a három darab számos ponton kapcsolódott egymáshoz. Wagner A nürnbergi mesterdalnokok című operájának nyitánya és Richard Strauss szimfonikus költeménye, a Hősi élet között például nemcsak a nemzetiség és a század azonossága teremtett kapcsolatot, hanem önarcképet is festettek alkotójukról. Ráadásul – hogy a műsorfüzetet idézzem – „mindkét mű gúnyos elégtételt vesz a zeneszerző ellenfelein, vagyis egyértelműbben fogalmazva: a kritikuskon”. De bizonyos értelemben önportré a kettő között felcsendült Sosztakovics-hegedűverseny is, már csak azért is, mert az a-moll concerto a zeneszerző egyik első olyan műve, melybe beleszötte zenei névjegyé, a nevének német változatában meglévő D-S-C-H hangokat. Említhetnénk még hangnemi kapcsolatokat, vagy éppen azt, hogy mindhárom alkotás olyan hatalmas méretű zenekart igényelt, hogy az ütszékció már nem fért el a színpadon és felkerült az orgonakarzatra. Ennek köszönhetően most nemcsak „valahonnan” hallottuk az üstdob pergését, a cintányérokat, vagy a nagydob dobbanásait, hanem vizuális élmény is társult a hangzáshoz. Külön öröm volt, hogy a Strauss-darabban még három harsonás is csatlakozott az ütősköz, így megszólalásuk mindig látványos és hangszúlyos volt.

A hangversenyt nyitó Mesterdalnokok-nyitánnyal a muzsikuskok magasra tették a mércét. Nem bemelegítésnek vagy a továbbiakra való ráhangolódásnak szánták ezt a tíz percet, hanem rögtön a maximumra kapcsolnak. Kevésbé érdekes előadásokban Wagner zenéje még egy nyitányban is „szószátyárnak” tűnhet, most azonban minden motívumismétlésnek megvolt a maga dramaturgiai szerepe, és elröppent az idő. A karmester és együttese színházi miliót varázsolt a Zeneakadémia nagytermébe, ahol a változatos dinamikai- és színváltásokkal szinte elmesélték az opera történetét. Fény, pompa és derű jellemezte interpretációjukat.

Régi „népi megfigyelés”, ha koncert előtt az átlagnál több zeneakadémiai hallgató, sőt, tanár látható az aulában, akkor jó eséllyel sztárelőadó fog fellépni az aznapi hangversenyen. Így volt ez most is. Ezen az estén a világ talán legautentikusabb Sosztakovics-előadója, Szergej Krilov játszotta a hegedűszólót. A versenymű a legsötétebb zsdanovi időszakban született, így akkoriban esély sem látszott a mű előadására, már csak azért sem, mert a tételek száma és sorrendje is rebellis, és nem a klasszikus concerto-elrendezést követi. A korabeli hangulat pontos lenyomatát adja a nyitó Nocturne komor éji zenéje és a Scherzo diabolikus karaktere. Némi fényt és

FOTÓ: ZENEAKADÉMIA

Szergej Krilov

reményt jelent e sötétség után a harmadik tétel fohász és a Burlesque címet viselő zárótétel fanyar humora. Krilov bámulatos előadói fegyvellemmel és szuggesztivitással tolmácsolta ezt a – muzsikust (és a hegedűvonót egyaránt) próbára tevő – alkotást. Játékával a zene mögöttes tartalmára irányította a hallgató figyelmét – a félelmekre, a vágyakra, az örömekre –, melyhez tökéletes hangszerttechnikai tudása csupán eszközként, és nem célként szolgált. A darabnak sok kiváló előadója ismert, de talán csak David Ojsztrah, a mű ajánlottja játszhatta ennyire hitelesen ezt a kompozíciót. Az autenticitáshoz persze ezúttal sem férhetett kétség, annál is inkább, mivel Sosztakovics szelleme Krilov egykori mentorán keresztül most is jelen volt. Msztyiszlav Rosztropovics – Sosztakovics barátja – többször is átvette a pályakezdő Krilovval az a-moll hegedűversenyt. Rosztropovics – vélhetően ennek a művészi együttműködésnek a hatására, valamint a hegedűművész pályafutását figyelemmel kísérve – nem véletlenül mondta fogadott tanítványáról, hogy a világ öt legjobb hegedűsének egyike. Krilov produkcióját kirobbanó vastaps követte, melyet a művész Bach d-moll partitájának Sarabande tételével köszönt meg.

Az estét Richard Strauss Hősi élet című darabja zárta, melynek történései lényegretörően és láttató erővel szólaltak meg. Keller András értelmezésében a képzeletbe-

li főhős olykor drámaian, máskor bölcsen vagy éppen líraian járta körül az Élet nagy kérdéseit. A sok szép hangszeres közlő közül kiemelkedett a koncertmester – Miranda Liu – teljesítménye, aki érzékenyen formálta meg a szimfonikus költeményen belüli mini-hegedűversenyt. Bár még nagyon a szezon elején járunk, mégis megkockáztatom: az idei évad egyik legjobb hangversenyét hallottuk.

Kovács Ilona

A Zsófia Királyné Iskola Freixenet Szimfonikus Zenekara

2021. október 10.

Zeneakadémia

Paloma O'Shea spanyol zongoraművésznő, aki 2008 óta főnemesi rangot visel, 1972-ben megalapította az Albéniz komolyzenei alapítványt és annak támogatásával a róla elnevezett santanderi zongoraversenyt. Ugyanez az alapítvány 1991-ben Madridban egy magánkonzervatóriumot is létrehozott Zsófia Királyné Zenei Főiskola néven, az (immár ex-) királyné díszelnökségével és Menuhíntól Rosztropovicsig jó néhány világhírű előadóművész bábáskodása mellett. Az intézmény zenekara (teljes nevén *A Zsófia Királyné Iskola Freixenet Szimfonikus Zenekara*) 1993-ban jött létre, és azóta egy sor nem kevésbé világhírű vendégkarmester vezényelte, köztük Eötvös Péter és Csaba Péter. Bizonyára ennek köszönhető, hogy a konzervatórium jubileumához kapcsolódó zenekari turné egyik állomása a mi Zeneakadémiánk lett, ahol október 10-én léptek fel a nagyzenekari formáció állandó karmestere, a kolumbiai születésű *Andrés Orozco-Estrada* vezényletével (a kamarazenekari felállás állandó karmestere Schiff András).

A nagy nevek esetén tűzijátéka sokszor ad okot némi gyanakvásra: tartunk attól, hogy a fényes külsőségek esetleg a szürkébb tartalmat lehetnek hivatva palástolni. Nos, sokkal inkább az ellenkezője történt: az általam korábban nem ismert („iskolai”) zenekar és karmester

olyan zenei élménnyel szolgált, amelyre – ahogy mondani szokás – álomban sem számítottam. Maga a hangománys felépítésű, de tartalmas műsor – egy meg-hangszerelt Albéniz-karakterdarab, Prokofjev *1. hegedűversenye* és Dvořák *8. szimfóniája* – önmagában még nem ígért semmi különösebb sajátosságot, eltekintve a versenymű rangos szolistajától, *Arabella Steinbacher*től.

A nyitány-funkciójú nyitószám hallatán még nem gyaníthatuk, hogy mi fog következni. A szerző neve nyilván afféle márkajele volt a jubileumi turnénak; talán legértebb hangszeres művének, az *Ibéria* című zongoraciklusnak hangzott fel *A kikötő* című tétele, későbbi meg-hangszerelésben. A festői, mozgalmas, villódzó színekben gazdag zsánerdarabot hatásos, temperamentumos előadásban hallhattuk, bár itt-ott feltűnt a fafúvósok bizonytalanabb intonációja. Mivel ezzel egy időben az is nyilvánvaló lett, hogy a hirtelen hűvösre fordult időben a Zeneakadémia nagytermét jócskán túlfűtötték, s az intonációs probléma már a következő szám kezdetére megszűnt, egészen biztos, hogy a hőmérsékletváltozás volt a ludas.

Azért említettem meg ezt az apró kifogást, mert a koncert hátralevő részébe már képtelenség lett volna belekötni, annyira magával ragadónak bizonyult az első pillanattól az utolsóig. A Prokofjev-hegedűverseny éteri kezdő ütemei az első pillanatokban Arabella Steinbacher átszellemült és expresszív, kristályosan tiszta játékát re-velálták, de hamarosan kitűnt, hogy a művésznő ennek a szinte romantikusan lírai, gazdag invencióval megírt, egészében véve derűs és kiegyensúlyozott darabnak – Szigeti József egyik kedvencének – számos további részletszépességét és egész karakterét is nagyszerűen érti és szuggesztíven tolmácsolja. Játékában a hajlékony dal-lamvezetés, az érzékeny váltások és a finom agogikai gesztusok ugyanúgy jelen voltak, mint az energikus ak-centusok, a robbanékonyság, játékosság vagy a középső, gyors tétel vad, de mégiscsak idézőjelbe tett harciassá-ga, robbanékonysága, virtuozitása. Mindezt szinte szó szerint elmondhatjuk a zenekarról is, amely hallatlanul egységesen és precízen, de mindenekelőtt izgalmasan

és teljes intenzitással játszott, jól érvényesítve az olyan effek-tusokat is, mint a zárótétel kez-detének gépies-humoros fagott-kotyogása, vagy éppen a később bekövetkező tetőpont szenvedé-lyes hangja.

A kivételesen intenzív zené-lésben, a hallgató figyelmének folyamatos fenntartásában per-sze oroszlánrésze volt Orozco-Estrada elementáris kisugárzá-sának, a szinte a teljes partitúrát „eljátszó”, ruganyos és hajlékony mozgásának; különösen figye-lemreméltó volt, hogy miköz-

Arabella Steinbacher, Andrés Orozco-Estrada

ben szinte egész testével vezényelt, a keze maximálisan precíz maradt. A darab sokféle szín- és hangzás-leleménye egytől egyig a legfinomabb hallással volt kidolgozva, a karakterek sokaságát pedig plasztikusan formálta és különböztette meg.

Dvořák Nyolcadikja megint csak alapvetően derűs és optimista darab, bár éppenséggel nem a tömörség és a karcsúság a legnagyobb erénye. Megvallom, nemigen fordult elő korábban, hogy minden szép pillanata és bájos cseh koloritja ellenére legalább egy kicsit ne untam volna. Zsófia királynének hála, most ez a csoda is bekövetkezett. A hallgató lépten-nyomon felfedezett valamit, gyönyörködött a színek váltakozásában, egy szépen megoldott átmenetben, karakterváltásban, de még a nagy, oroszos tuttik, a fortissimók sem hatottak durvának, közönségesnek: a helyükön voltak. A zene folytonos izzása sem vált fárasztóvá, és különösen emlékezetes volt egy-egy egyszerre infernalis és sodró erejű rézfúvós effektus. Szépen bontották ki a lassú tétel karakterbeli és érzelmi sokféleségét, nosztalgikus és megkapó volt a csehesre hangolt valcer, és keresetlenül egyszerű a zárótétel főtémája. De azután a zajos tetőpontnak és a Dvořák által remekül kevert többi zenei kártyalapnak is megadták a módját. És eközben érezni, vágni, tapintani lehetett a csupa fiatalból álló, rendkívül fegyelmezetten összehangolt együttes önfeledt rajongását is karmestere iránt.

S talán ez az egyik titka és kulcsa az egész hangverseny kivételes vagy inkább valószínűtlen jellegének; ugyanis a legjobb konzervatóriumok intézeti zenekaraitól sem szoktunk ilyen hallatlanul érett és művészileg magasrendű produkciót hallani. Azt hiszem, Andrés Orozco-Estrada nem csupán ragyogó karmester – valami varázslathoz is értenie kell. *Malina János*

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara 2021. október 16.

Bartók Béla Hangversenyterem – Művészetek Palotája

„Kovács János 70” címmel hirdették meg a Lehel-bérlet nyitókoncertjét, amelyet emlékként remélhetőleg sokáig őriznek meg előadók és hallgatók egyaránt.

Úgy tűnik, a befejezett múlté az a szemlélet, hogy „úgyis közvetíti a rádió, majd otthon hallgatom meg” – hosszú sorok kígyóztak a Magyar Rádió Művészeti Együtteseinek asztalánál. Része lehetett ebben annak is, hogy ügyes (és tegyük hozzá: kifizetődő) marketinges fogással némi kedvezményt biztosítottak a diákoknak és a nyugdíjasoknak, s az eredmény: több generáció egymásmellettsége a nézőtérén. Az ígéretes program mindenkinek kínált „csemegét”: Wagnertől A nürnbergi mesterdalnokok nyitánya már-már komolyzenei sláger, Reinecke (egyetlen) fuvolaversenyénél a szólista, Emmanuel Pahud vendégszereplése különleges élményforrás, a szünet utáni Bruckner-szimfóniáról pedig

elsőkézből, az ünnepeltől tudtuk meg, hogy régi szívévágya teljesült a (befejezetlen) Kilencedik vezénylési lehetőségével.

Nem tanulság nélküli belegondolni, a karmester mennyivel „kiszolgáltatottabb”, mint a többi előadóművész. Szólistakoncert programjába több-kevesebb beleszólása lehet az előadónak (nem ritka, hogy saját program-kínálattal jelentkezhetnek), kamaraművek megszólaltatására is könnyebb összetoborozni az együttest, lett légyen bármilyen speciális összeállítású kompozíció, míg a zenekari programoknál (melyek többsége sorozatokba ágyazódik) többféle szempont játszik szerepet.

Most viszont a szeretet megnyilvánulásának egyik jeleként megkapta a vágyott műsorszámot Kovács János, és hasonlóképp a szeretet kifejezéseként értékelhető, hogy a szünetben kevesen távoztak. Ráadásul, a még így is szépszámú hallgatóság olyan kitartó tapssal jutalmazta (valljuk meg, elsősorban) a szereplőket a hosszú est végén, hogy a rendszeres koncertlátogató csak örvendeni tudott ezért (semmi sietség a ruhatárba – pedig ráadásra a legkisebb esély sem volt, de valószínűleg igény sem).

Aki rég nem hallotta az együttest, ezúttal nyugtázhatta a zenekar „megújulását”. Új arcok sokasága (pontosabban: kevés régi), ugyanakkor a hangzásból következően nem tekinthető ez nagyszámú kiegészítő alkalmazásának. Összeszokott, fegyelmezett, a karmesterre figyelő csapat játszott, felkészülten. Mondhatni, ilyen, amikor az állandó karmester és együttese között harmonikus a kapcsolat. Az intenzív jelenlét félreismerhetetlen jele, hogy a dinamika sohasem „papírízű” volt, hanem a játszanivaló adekvát tartalmi kifejezését szolgálta. Mindenkor plasztikusan érvényesült a hangszerelés, furcsamód szinte kamarazenei élményt jelentett a Bruckner-szimfónia: az egymást követő szakaszok mindegyikének nemcsak saját karaktere, de sajátos színe is volt. A nyitótételben örömteli volt követni a nagyszerű felépítést, a tájékozódást megkönnyítő hangszín-paletta jóvoltából. A gyors tétel ilyen tekintetben könnyebb feladatot jelentett, míg a zárótételre érhetően lankadt az aktív figyelem. Nem kárhoztatható, aki ott már „csak” hagyta magára hatni a zenét – amelynek hatása alól persze aligha vonhatta ki magát.

És eközben elmélázhatott azon, hogy milyen intellektuális kihívás lehet(ett) a zenekari játékosoknak a monumentális folyamatok megjelenítése, kiváltképp, mivel Bruckner-játékokra ritkán kínálkozik alkalmuk. Mindenesetre, a rézfúvósok remekeltek, hasonló játékörmöt sugározva, mint azt tőlük az emlékezetes Wagner-ünnepek alkalmával „megszoktuk”. Arra viszont elsősorban a műsorösszeállítás felelőseinek kellene gondolni, hogy ennyi befektetett munka (és máris megmutatkozó remek teljesítmény) akkor tehető rentábilissá, ha többször előadható ez a műsor. Remélhetőleg nem kell újabb (kerek számú) születésnapig várnia sem a dirigensnek, sem a zenekarnak, hogy megismételhesse Bruckner Ki-

lencedikjét. Annál is inkább, mivel nyilvánvalóan tudná más művekkel folytatni kívánságlistáját Kovács János.

Aki a személyes és a távolból személytelen szeretet és tisztelet mellett megérdemli azt is, hogy tudatosan számontartsuk azon magyar művészek sorában, akik leginkább idehaza (leginkább Budapesten) éltek szakmai életüket. Hogy a karrierépítés vágya hol helyezkedik el a fontossági sorrendben, személyiségfüggő (meg az is, hogy ki-kí mennyire tud élni meglévő érvényesítési lehetőségekkel és felkutatni újakat). Az viszont a közhaszna, hogy világ-ranglistára jelölhető tehetség és tudás birtokában a szűkebb pátria hasznára munkálkodik valaki. A magyar zeneélet időről-időre jelentkező csillagóráinak meghatározó tényezői azok az előadók, akik szinte észrevétlenül gondoskodnak a nívós zenei életéről. Mert az ilyen környezet elengedhetetlen ahhoz, hogy világhírességek vállalkozzanak vendégszereplésre. Az egymásba fogaskerékszerűen illeszkedő mozzanatok rendszeréhez elengedhetetlenek az önzetlen muzsikusok. Mint Kovács János. Akinek ezért csekély fizetség bármilyen elismerés...

Az est ritkaságélményét Emmanuel Pahud vendégszereplése jelentette. A francia-svájci fuvolaművész azon kevesek közé tartozik, aki zenekari muzsikusként, kamarazeneesként és szólístaként egyenrangúan kiváló. Felvételei alapján ismerhetjük elsősorban munkásságát – most a személyesség többletével hatott. Mondhatni, muzsikából van – minden porcikájával a játszanivalóban él, ami számára olyan természetes közeg, mintha a terepet semmiféle akadály nem nehezítené. A látványval együtt jelentett kivételes élményt a szólójával Reinecke fuvolaversenye: néha szinte táncolt, a kifejezés intenzitását növelendő! Olyanról pedig, hogy technika, netán technikai probléma vagy nehézség, mintha még hírből sem hallott volna! Egyszerűen káprázatos, amikor realitásként fantáziavilág kel életre, érzések-hangulatok gyönyörű kavalkádja! És muzsikálókédvének köszönhetően ráadásaként Honegger-muzsikával ajándékozta meg méltán lelkes közönségét.

Vannak hangversenyek, amelyeket szívesen hallgatnánk újra. Ez a koncert azok közé tartozik, amit látni is szívesen látnánk ismét, az élmény komplexitásának visszaadásaként. Utólag is regisztrálva: a zenekari muzsikusok sem von(hat)ták ki magukat az alól a hatás alól, amelynek tényleges előidőzésében oroszlánrészük volt.

Fittler Katalin

Budafoki Dohnányi Zenekar 2021. október 23.

Művészetek Palotája – Bartók Béla Hangversenyterem

Ebben az évadban először október 23-án lépett fel a Müpa Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermében a Budafoki Dohnányi Zenekar. A LISZT ÜNNEP elnevezésű Nemzetközi Kulturális Fesztivál keretében az idő-

ponthoz aktuális címmel hirdette meg koncertjét: A szabadság hangjai.

Ősbemutatóval kezdődött a műsor, Szentpáli Rolandnak A magyarokhoz című, a Müpa 2020-as Zeneműpályázatán díjazott kantatájával, majd a szünetet követően Bartók Kossuth-szimfóniája és Liszt Les Préludes-je csendült fel.

„Történeti” tapasztalat is közrejátszhatott a végleges sorrend-választásban, hogy mindenképp jusson kellő közönség az újdonságnak (habár a BDZ közönségéről általánosságban elmondható, hogy nem idegenkedik a kortárs-művektől, ami közönségnevelőként Hollerung Gábor egyik legvitathatatlanabb érdeme). A gyakorlatban jól vizsgázott az elképzelés, az újdonságra „felkészített” hallgatóság figyelemmel hallgatta a kantátát, kissé mostoha helyzetbe talán csak a Bartók-mű került, hiszen vélhetően kevesen vették igénybe a szünetet arra, hogy „felkészüljenek” az ismertető segítségével (ami többeknél elő is került az előadás során – akik ekkor tettek kísérletet, hogy a rossz látási viszonyok ellenére ily módon próbáljanak tájékozódni a műben). Azon pedig kár lenne hosszasan sajnálkozni, hogy a Megérthető zene sorozatban később (október 31-én) kerül részletező elemzésre-bemutatásra ez a mű – más-más közönség kap hangportrét a fiatal Bartókról és szimfóniai költemények nevezett, az életműben bizonyos szempontból egyedülálló kompozícióról.

Az 1956-os forradalom emléknapjának estéjén sajnos nem jutott teltháznyi (sőt, akár csak a földszintet megtöltő) közönség ennek a rendezvénynek – s korántsem biztos, hogy a többi helyszínek kínálata jobb eredményre járt. Az viszont örömdetes, hogy rendkívül jó formában voltak az előadók, felkészültség és lelkesedés szempontjából sem lehet okunk panaszra.

A Les Préludes előadásáról elég annyit mondani, hogy nem kellett arra gondolnunk: felvételtől is bármikor meghallgathatnánk, az élő előadás pedig többet jelentett, mint meglévő hangzásélmények felelevenítő átismétlését. Ne köntörfalazzunk: szép volt!

A Bartók-mű differenciált hangzásvilága lényegi-alapos műismeretről tanúskodott. Széles dinamikai skála, érzések-indulatok gazdag változatossága, s mindez plasztikusan megformálva – a hallgató szinte potenciális repertoárdarabot sejt benne.

Szentpáli Roland nem először szerepel szerzőként a Budafoki Dohnányi Zenekar műsorán, s vélhetően a személyes szerző-előadó kapcsolat is közrejátszhatott abban, hogy műgonddal készítették elő az előadást. Talán a zenekari zenészek szimpátiáját az is növelhette, hogy „kolléga” kompozíciójánál bábáskodnak. A hangzókép alapján le sem tagadhatná Szentpáli Roland, hogy maga is rezes: kitüntetett figyelmet szentelt e szövegeknek. A zenekarhoz az oratorikus műveknél rendszeres partner Budapesti Akadémiai Kórustársaságon kívül a Cantemus Vegyeskar társult, a szólót Haja Zsolt énekelte, a narrátor Bakos-Kiss Gábor volt.

Amikor pódiumra léptek, szomorúan regisztráltam: mikroportjuk van. Az úgynevezett populáris („könnyű”)-zenében bevett gyakorlat, a légkör felfokozottságához hozzájáruló, dobhártyát próbára tevő hangerő biztosításához kétségkívül elengedhetetlen, de – a hangversenyterem sokat dicsért kitűnő akusztikájával is számolva – érzésem szerint felesleges. Közben felmerül e félnék gondolat: netán a felvételkedés indokolja a használatát?

Mindenesetre, a zenekari tutti-állásokkal mikroporterdő sem veheti fel a versenyt, igaz (miként erre korábban kortárs-szerző, nevezetesen Orbán György célzott), nem mindig szükséges a szöveg hangról-hangra, szóról-szóra való értése. A hír igaz, de leginkább olyankor, amikor egy folyamaton belül érünk „gócponthoz” – itt azonban, Berzsényi „másik” A magyarokhoz címzett versének megzenésített gondolatainál jó lett volna a folyamatos szövegértés. Ez a korántsem egyedi probléma azonban nem jelentett nehézséget a mű befogadását illetően. A hallgató, akit az állandóan forte-feletti dinamika akusztikus óriásplakáttal szembesített, nem igazán tudott a „részletekkel” törődni – annak ellenére, hogy éppen ezekben a részletekben rejlik a mű inspirációs forrása, maga a gondolatiság.

Az arányok, amelyek kisebb mértékben a hangversenyrepertoár zenekari dalainak teljesértékű értését problémássá teszik, a kompozíció milyenségéből adóttak. A hallgatót letaglózza a monumentalitás (vagy intenzitás?), de nem hat rá riasztóan – többszöri meghallgatás során differenciáltabb figyelemmel mind többet fedezhet fel magának a műből. És erre minden bizonynyal lesz lehetősége, hiszen a BDZ karmestere, Hollerung Gábor korántsem tartozik azok közé, akik az ősbemutató tényének kipipálásával magára hagyják a művet, s ezt nagyon jól teszik: a többszöri előadás során megtérül a befektetett munka, és mindinkább saját szókincsévé lesz a játékosoknak az adott mű megannyi effektusa, gesztusa.

Az izléses és tartalmilag is lényegretörő műsorismeretön aligha lenne jogos számonkérni a kantáta szövegekönvét – a legkönnyebb helyzetben azok voltak, akik a Hangoló őszi számából előzetesen tájékozódttak (igaz, ott a vers egésze szerepel – különösen hasznos lett volna, ha tipológiával elkülönítették volna a megzenésített és kihagyott részleteket).

A Budafoki Dohnányi Zenekar rendkívül különböző feladatokra vállalkozó együttes, játszanak filmzenét, színpadi kísérőzenét, és kirándulnak különböző fajsúlyú zenei közegekbe. Úgy tűnik, mindennek semmiféle ártó hatása nincs a játékokra; olyan finom-szép hangzásokat is létre tudnak hozni, mintha mindig kis termék intimitásában töltenék életüket. Úgy tűnik, maguk is haszonélvezői a „varietas delectat”-nak, annak az elvnek, amelyet műsorválasztásukkal rendszeres közönségükkel is meg akarnak osztani.

Fittler Katalin

Óbudai Danubia Zenekar 2021. október 26.

Zeneakadémia

Makszim Risanov vezényelte az Óbudai Danubia Zenekart október 26-án a Zeneakadémián. A koncert műsora üdítően színes volt: egy vonósszimfónia C. Ph. E. Bachtól, két kortárs hölgykompozíció Angliából, illetve az Egyesült Államokból, befejezésül pedig Prokofjev 2. Rómeó és Júlia balettszvitje; szép és sokoldalú kihívás bármilyen zenekar számára. Ezúttal azonban óhatatlanul is Risanovra figyeltünk, aki ugyan karmesterként is rendkívül aktív, és a Danubia Zenekarral sem most találkozott először, elsősorban azonban mégiscsak kiemelkedő tehetségű brácsaművészként és nagyszerű kamarazenészként ismerjük.

Makszim Risanov

C. Ph. E. Bach H 653-as jegyzékszámú, háromtételes e-moll szimfóniája tipikus példája annak a fajta meglepetésekkel és éles váltásokkal teli, impulzív stílusnak, amely hangszeres műveit általában is jellemzi, s amely oly nagy hatást gyakorolt többek között Joseph Haydnra. Ez az egyszerre beszédszerű és töredezett, megállásokkal tagolt zene igen jól harmonizált Risanov erőlyes, kissé szögletes, ám hallatlanul precíz mozdulataival, feszült és beszédes szüneteivel. A lassú tétel napfényes színei, idillikus nyugalmat sugárzó hangulata nem kevésbé hatott meggyőzően. Majd újabb váltással visszatért a meglepetésekkel teli, groteszkre hajló, „szalkásabb” C. Ph. E. Bach-i hang, miközben feltűnt, hogy az ideálisnál talán nagyobb létszámban felálló vonóegyüttes milyen precízen, egységesen játssza a szeszélyes pontozott ritmusokat, ezáltal mégiscsak megőrizve a hangzás karcsúságát.

A következő darab az Angliában élő, bolgár születésű Dobrinka Tabakova Szvit régi stílusban című játékos kedvű, brácsára, vonószekarra és csembalóra komponált sorozata volt, amelyet Risanov számára írt; ősbem-

mutatóján is maga játszott és vezényelt. Az archaizáló, kedves, hol groteszk, hol pedig érzelmes, táncos vagy fájdalmas zsánerdarabokban hálás brácsaszólók találhatóak, sőt, az első tétel felvezetéseképpen Risanov egy dobos püfölve vonult fel a dobogóra; a csembalistának is jutott csörgődobolnivaló. Hallottunk egy szép csellósólót is, és a „Holdfényes rózsakert” című tétel igazán elbűvölő zenekari színeit érzékenyen, szépen szólaltatta meg a zenekar.

A szünet után egy ugyancsak jól hangzó, bár nyelvileg nem archaizáló, a múlt zenéjére azonban mégiscsak utaló, rövidebb kompozíció következett, immár teljes szimfonikus zenekarra: Missy Mazzoli Sinfonia (for Orbiting Spheres) című darabja. A talán kissé filmzeneszerűen, némi IMAX-os beütéssel, de kétségtelenül színes fantáziával megírt, érdekes effektusokat alkalmazó, valóban kozmikus tereket elénk idéző darab előadását ismét precíz kidolgozottság, remek színérzék jellemezte.

A legnagyobb művészi erőpróbát – karmester és zenekar számára egyaránt – azonban mégis Prokofjev 2. Rómeó és Júlia szvitjének (op. 64ter, nem pedig, ahogyan a programban áll, op. 64 no. 2) megszólaltatása jelentette. Nos, amit hallottunk, sokkal inkább jutalomjáték volt, mint erőpróba. A legnagyobb dicséret, amivel az előadást illelhetem, az lehet, hogy nyilvánvalóvá tették, milyen elemi erejű, invenciózus és mélységesen drámai Prokofjev balattzenéje – olyan kompozíció, amely a század legnagyobbjainak hasonló jellegű zenéi mellett is helytáll. Risanov kifejezetten nagy formátumú karmesterként tartotta kézben az előadást: remek tempókat és karaktereket hallottunk, s míg a tetőpontokon minden finomkodás nélkül juttatta érvényre a zene hatalmas energiáit, mégpedig úgy, hogy az akcentusok, a nagy hangerő sem kezdte ki a hangzásképző tisztaságát, a libbenő-pucki táncjátékban vagy a lírai pillanatokban a lehető legfinomabban, rezzenésszerű, ám kifejezően árnyaló kézmozdulatokkal végezte el a megszólalás finomhangolását. A zenészek számára is maximális támogatást nyújtó, „előzékeny” karmesteri magatartást pedig a zenekar tökéletesen szinkronizált hangindításokkal, szépen formált szólókkal, kiegyensúlyozott rész-hangzásokkal hálálta meg.

Az étellel teli, szuggesztív Prokofjev-interpretáció erős várakozást kelt a hallgatóban aziránt, hogy ezzel a karmesterrel és ezzel a zenekarral minél több jelentős súlyú modern és kortárs – vagy akár klasszikus – kompozíció előadójaként találkozjon. *Malina János*

Budafoki Dohnányi Zenekar

2021. október 31.

Zeneakadémia

A „Megérthető zene” sorozatban „Hazafiasság” címmel Bartók Kossuth-szimfóniája került elemzésre és előadásra. Nem lehet eléggé értékelni Hollerung Gábornak

azt a folyamatosan sikeresen megvalósított programját, hogy energiát nem kímélve értő hallgatóságot nevel. És pedig nem hangzatos „innovatív” projektként, hanem a művek részleteinek kiemelésével (mondhatni, nagyító alá téve), a zenei jelenségek jelentésére irányítva a figyelmet, közérthető műelemzést tart (zene-centrikusan, ám mindenkor kitekintve a partitúrából, a szerző életére, munkássága egészére, kora kulturális, társadalmi életére, akár nemzetközi környezetbe ágyazva). Alig húsz perces kompozícióról lévén szó, ezúttal szünet nélküli matiné részesei lehettünk. Ismertetést és interpretációt egyaránt dicséri, hogy a mintegy másfél óra nem tűnt fárasztónak, sőt, ellenkezőleg: egyszerű volt élvezetes és tanulságos.

Régi gyakorlata ez a karmesternek és zenekarának (fogalmazhatok így, hiszen a hazai előadóművészet-történetben mindösszesen két karmester, Fischer Iván és Hollerung Gábor praxisának jellegzetessége, hogy az általuk – és ezt semmiképp sem tenném idézőjelbe! – nevelt együttes teljesítménye a vezető karmester munkájának hangzó eredménye), ily módon az ismeretterjesztésnek elsődleges „hasznélvezői” a zenekari játékosok, akik e koncepcióból adódóan az elemzett műveknek a szólamukon túl szinte a partitúráját is alaposan megismerik. A rész helyett óhatatlanul is az egészre irányul figyelmük – és ez a jelentést-kereső, jelentést-továbbadó magatartás más kompozíciók előadásakor is kamatozhat.

A Hollerung által képviselt ismeretterjesztő törekvés nem tévesztheti el hatását, éppen ezért különösen hálásak lehetünk, amikor (mint legtöbbször) úgy választja meg a műsort, hogy az adott kompozíció elemzésekor választott szempontok önmagukon túlmutatóak lehetnek. A programválasztásnak köszönhetően képes kinevelni kortárs darabok iránt is érdeklődő közönséget, vagyis eredményesen hidalja át azokat a szakadékokat, amelyekkel sajnos nagy általánosságban minden műsortervezőnek számolnia kell. A tanulságok tudássá válnak, melynek birtokában csökken a hallgatóknak az ódzkodása az újtól, az ismeretlentől. Ily módon gazdagodik zenehallgatási spektrumuk, és gazdagabb repertoár differenciálódhat a személyes ízlésnek megfelelően, a tetszés szubjektív kategóriájában (s a kevésbé tetsző darabok sorsa sem lesz merev eleve-elutasítás).

A korai Bartók-művet olyan közönségnek tálalta, amelyiknél biztos számíthat több érettkori kompozíció ismeretére. A „honnan indult Bartók?” kérdés a zeneakadémiai hallgató zeneszerzés-növendéket ért hatásokról feltérképezésére is lehetőséget adott, és örömforrást jelentett olyan gesztusok-mozzanatok felfedezése, amelyekkel a későbbi kompozíciókban is találkozhatunk. Dallamfordulatok, ritmusképletek, verbunkos-áthallások, a hangszerelés karakterisztikus vonásai – jól megválasztott „megfigyelési szempontok” gondoskodtak a közönség finomhangolásáról. A hosszas vastaps (amely

ezúttal nem teltháztól származott) ékesszó és őszinte visszajelzés volt. Köszönet a kétszeres ajándékért, a tudás- és élményanyagért.

Származott azoktól, akik azért járnak a Megérthető zene sorozat koncertjeire, mert érzik értelmét és hasznát. Tehát, kisebb-nagyobb holdudvarral a zenekar „törzsközönségétől”. Ami nem meglepő, hiszen a zenekari koncertek hallgatósága együttesek köré szerveződik (a legtöbb koncertlátogató egy-egy zenekar fellépéseit látogatja). Ami azért sajnálatos, mert némi érdeklődő „nyitással” sokan részesülhetnének ilyen nivós „továbbképzésben”, ami kétségkívül megkönnyítené az ismeretlen zenékkal való egyéni (hangfelvétel vagy média-közvetítéssel való) ismerkedést. De még ennél is sajnálatosabb a szakmai közönségréteg hiánya (távolléte) – jó példáért, működő közönségnevelő modellért nem kellene messzire menni. Egy vasárnap délelőttöt (több intézmény életében: az őszi szünetben) mindenképp megérett volna!

Fittler Katalin

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara

2021. november 1.

Művészetek Palotája Bartók Béla Hangversenyterem

Azoknak volt igazuk, akik nem a kényelmesebb megoldást választották, odahaza rádióadásban hallgatva Elgar: Gerontius álma című oratóriumát, hanem a hangversenytermi zenehallgatás mellett döntöttek. Nemcsak azért, mert érdemes kihasználni a lehetőséget: az első találkozást a nagylélegzetű kompozícióval „élőben” élni meg, hanem azért is, mert látatlanban biztosra lehetett venni, hogy a kivetített magyar nyelvű szöveg nagyban megkönnyíti a zeneértést.

Ismert oratorikus kompozícióknál elégséges lehet az egyes zárt számok tartalmi ismerete (arról énekel, hogy...), ám ezúttal teljesen ismeretlen területre került az érdeklődő. A szövegből lehetett „készülni”, de hogy John Henry Newman bíboros költeményét miként használja fel a szerző, az csak a hangzó anyagból derülhetett ki. (És valljuk meg, aligha tekinthető ideális körülménynek a zenehallgatáshoz, ha közben a hallott – angol, kevés némi latin részlet beiktatásával – szöveget kell felismerni és szinkrontolmácsként összevetni a magyar fordítással.)

Mint a műismertetőből megtudtuk, Elgar „ellenezte, hogy alkotását oratóriumnak címkézzék” – arra viszont maga sem vállalkozott, hogy műfaji meghatározással lássa el a két részből álló, szólístákat, vegyeskart és nagyzenekart foglalkoztató művet.

Gerontius az idős vallásos ember allegorikus alakja, akinek utolsó órái kínálnak alkalmat a bíborosnak, hogy a halálról elmélkedjen. Ezúttal nem a „Les préludes” értelmében, az előzmények számbavételével, hanem az öröklétbe vetett hit birtokában, elképzelt je-

lenetek megélésével. Kétségkívül fontos volt Elgar számára a szöveg, tehát annak értése perdöntően fontos a hallgató számára. Az első rész bizonyos szempontból könnyebb hallgatnivaló, afféle melodramatikus monológ, amelyen könnyű követni az énekest (Andrew Staples kitűnő előadása itt még azzal a reménnyel kecsegtethette a rádióhallgatót, hogy megérthető, hogy miről szól a mű), a darab folyamán több „szerepkörben” fellépő kórus játszik formai tagoló szerepet, és az eredetileg két (bariton és basszus) szólámat egy énekesre bízó, ugyancsak több szerepben fellépő James Rutherford. Filozofikus tartalmú meditáció, ám a létkérdések intenzitásával személyessé dramatizálva. A csaknem háromnegyed órás első rész kommentárokkal ellátott monológnak hatott. A második „cselekményesebb” lett, a gondolatok-képzetek megtestesített kivetülésével: az őrzőangyal (Láng Dorottya), a lelkéért imádkozó kórus, a démon-sereg kontrasztáló karakterei teszik változatossá (faktúrájában, harmónia-világában, hangszerelésében, stb.) a zenét. Itt már a hangversenytermi közönségnek is nagy szüksége volt a figyelemmegosztó képességre, kiváltképp, mivel itt már kinek-kinek reflektálnia kellett a hallottakra, feldolgozva a hívó számára esetleg problémátlanul elfogadott téziseket, gondolatokat. Mindezekkel a „főhős” érzelmi-gondolati világa kivetítéseként szembesültünk, s ezek érzelmi elmélyítését remekül szolgálta a zene.

Késő romantikusnak mondható stílusában megannyi elem ismerősként hatott, gyakran történetileg hozzátapadt jelentéssel. A vonóskari unisonók, a szólamvezetőkre bízott szólisztikus kommentárok, a gesztusában visszatérő dallamszírák (a Jupiter-szimfónia Mozart-névjegyének dallamrajzára emlékeztetőek, a dallamrajzot mindig természetes dinamikával követve), az időtlenség érzetét keltő végtelen folyamatok, melyek érzelmi tartalmát a metrumválasztással sugallta a szerző – mindez szinte meditatív állapotba hozta Mindenszentek estéjén a hallgatót.

Csak elismerés illetheti valamennyi közreműködőt, akik a vendégdirigens Markus Stenz animáló, ám korántsem hagyományos vezénylési stílusához alkalmazkodtak. A folyamat-jelleget, egyszersmind a kontraszt-elem-effektusokat részletesen irányító karmester szinte rendezőként funkcionált, ami csak alaposan felkészült együttesek élén lehet eredményes. Külön elismerés illeti gyönyörű tónusáért a vonóskart, az érzékeny hangszín-árnyalásért elsősorban a fafúvósokat. A két szinten elhelyezett kórus a különböző szerepekben egyaránt megállta a helyét, gyönyörködtető volt a fiatal angyalok már-már angol fiúkórus-hangzást idéző tónusa, és elismerés jár a részletezően megkomponált „kaotikus” szakaszokért.

A hosszantartó taps ezúttal a műsor összeállítóinak is szólt: köszönet e ritkaság megismertetéséért!

Fittler Katalin

Pannon Filharmonikusok**2021. november 7.**

Zeneakadémia

A zenetörténet egyik legrövidebb életű műfaját, a szinfonia concertante-t és a hozzá nagyon hasonló kettősversenyt állította középpontba a Pannon Filharmonikusok hangversenye. A zenekar élén Káli Gábor karmester vezényelt, aki két ragyogó szólista, Baráti Kristóf hegedűművész és Maxim Rysanov brácsaművész társaságában keltett életre három versenyművet. Az eredetileg meghirdetett műsorhoz képest változás történt, a két szélső concerto cserélt helyet, így a Bruch-Britten-Mozart elrendezés helyett Mozart-Britten-Bruch sorrendben játszották a muzsikuskok a kompozíciókat. A darabok változatos érzelmi ívét tekintve ez a döntés is jónak bizonyult (bár az eredeti sorrend is érdekes lett volna), hiszen így most egy letisztult bécsi klasszikus kompozíció után következett egy tartózkodóbb 20. századi és végül egy szenvedélyes romantikus alkotás.

A műfajokat tekintve a szinfonia concertante nyitott, melynek virágkora nagyjából az 1770 és 1830 közötti időszakra tehető. A koncert első műsorszámaként elhangzó Mozart-mű – az Esz-dúr szinfonia concertante (K. 364, 1779) – is ezt az időszakot képviselte. Magában hordozza mindazokat a jellegzetességeket, amiket Mozart Mannheimban és Párizsban megismert, ám a zeneszerző zseniálisan továbbfejlesztette a már meglévő elemeket és természetesen saját arculatára formált remekművet kreált az akkor divatos műfajból. Mozart kollégáinál általában nincsen dráma és komorság, kerül a moll hangnemet, és az egyik legfőbb jellegzetesség a játékos könnyedség, ahol a muzsikuskok mind virtuozitásukat, mind muzikalitásukat meg tudják mutatni. Míg e műfajra nem annyira jellemző a szólisták és a zenekar közötti párbeszéd (utóbbi inkább „csak” kísér), addig Mozart a zenekarnak is fontos feladatot adott, és például különleges színeket kevert ki azzal, hogy osztott brácsákat használt. Baráti Kristóf és Maxim Rysanov könnyedséggel és kamarazenei plaszticitással szólaltatta meg Mozart zenéjét, a két szélső tétel derűje és lírája, vagy éppen a változatos tempókarakterek dinamizmusa egyaránt megmutatkozott. A darab és az interpretáció csúcspontját számomra a lassú tétel megszólaltatása jelentette. A c-moll hangnem bizonyosan reflektált az ifjú komponista életének akkori – a mű komponálását nem sokkal megelőző – szomorú eseményeire: szerelmi csatlódására és édesanyja elvesztésére. Ez a vallomásos tétel most mindkét szólistánál a lélek legbensőbb titkait, szenvedéseit, és talán jövőbe vetett reményeit mutatta meg, töprengően, tépelődően, fájdalmas kérdésekkel és tétova válaszokkal.

A három alkotás közül kétségkívül Mozarté volt a legismertebb és általában a legtöbbet játszott. A szünet után felhangzó hegedűre és brácsára megálmodott kettősverseny – Benjamin Britten tollából – nemcsak

nálunk, hanem külföldön is ritkán hangzik fel, így igazi kuriózzal ajándékozták meg hallgatóságukat a zenészek. Britten tizennyolc éves korában, még a londoni Royal College of Music hallgatójaként komponálta a művet, és hatvanöt évet kellett várnia a kissé megkésett premierre, mivel csak 1997-ben mutatták be. Ezen az estén mind a szólisták, mind a zenekar muzsikuskai nagy odaadással játszották az angol zeneszerző kompozícióját, és mindent megtettek, hogy elhiggyük, az ifjú Britten zsenéjét érdemes máskor is meghallgatni.

Az estét Max Bruch eredetileg klarinétra és brácsára írt e-moll versenyműve zárta (op. 88, 1911), ami – bár már a 20. században keletkezett – ízig-vérig romantikus. Nem meglepő, hogy időnként felfedezni vélhettünk közös összekötő szálakat a mester népszerű g-moll hegedűversenyével, ami pedig jó félszázaddal korábban keletkezett. A két szólista technikai brillírozása, állóképessége az utolsó percekig kitartott, pedig komoly fizikai erőnlét kell három ilyen versenymű eljátszásához. Játékuk egymáshoz idomuló alkalmazkodása bámulatra méltó volt (még akkor is, ha a Mozartban nem mindig voltak együtt), azt az érzetet keltve, mintha már sok éve együtt muzsikáltak volna, pedig tudjuk, mindketten nagyon elfoglalt művészek, kevés próbalehetőséggel. Elismerést érdemel az ezen az estén végig kísérőszerepben maradó zenekar teljesítménye is, amely híven követte a mindent elvezénylő és kézmozdulataival a részleteket is megmutatni akaró Káli Gábor instrukcióit. Természetesen vastaps követte az utolsó akkordokat, amit a két szólista, Baráti Kristóf és Maxim Rysanov – mi mással, mint – Händel-Halvorsen Passacagliájának parádés, sziporkázó előadásával viszonozott. *Kovács Ilona*

Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara**2021. november 10.**

Művészetek Palotája Bartók Béla Hangversenyterem

BFTZ 168 – a hazánkban legrégebben alapított, ma is működő zenekar fennállásának 168. évfordulójára emlékeztetett az „Ünnepi Nagykoncert”-nek hirdetett rendezvény. Karmesternek az együttes nyolcadik elnöknagyát hívták meg, Rico Saccanit, aki szívesen emlékezik vissza arra a két évtizedre, amelyet a Magyar Állami Operaház égisze alatt töltött (1985-től első vendégkarmesterként, majd 1996-tól a megtisztelő cím birtokosaként). Eredetileg a műsort kezdő mű ősbemutatóját maga a szerző, Kovács Zoltán (az együttes fagottosa) vezényelte volna, ám a covid „felülírta” a tervet, így Dénes István irányításával került közönség elé a Ludus luminis (A fények játéka). A megrendeléssel azt a hagyományt kívánták továbbéltetni, hogy a zenekar az új magyar zene „mindenkori elkötelezett támogatója”, mint a műsort tartalmazó szórólapon olvashattuk. A műsor további részével – mint bármely összeállítással – el

het számolni, indítékokat keresve/találva a választásra, s abban a reményben, hogy az ünnepek kedvére való, tudomásul lehet venni. Mindazonáltal nem tagadom: szívesebben hallottam volna magyar estét. De a Ravel-zongoraversenyt követő amerikai második féldíj a vendégkarmester iránti gesztusnak is tekinthető (az olasz származású amerikai Rico Saccani önéletrajzának címe: „Made in Italy: The Story of an American Conductor”) – és összességében borítékolható volt a kedvező fogadtatás.

Az ünnepi jelleget hangsúlyozandó, háziasszonyról is gondoskodtak Becze Szilvia személyében, aki mintegy a hallgatóság „jóindulatába” ajánlotta a műsorszámokat, s kommentálta a Bernstein és Gershwin zenéjét elválasztó intermezzót, Grieg népszerű tételét, a Solvejg dalát.

Összességében tehát kevés dráma és sok szín szerepelt a tervezett palettán, összhangban a jubileumi alkalommal. A nézőtérről érkező tetszésnyilvánítás nem is elsősorban a felcsendülő produkcióknak szólt, hanem az örömteli együttlétnék. A rendezvényt jelenlétével a zenekar több senior-művésze megtisztelte – a pódiumon pedig a zenekari muzikusok alkalmankénti cseréjét a műsorvezető azzal indokolta, hogy sokan szerettek volna ismét Rico Saccani vezényletével játszani.

Kovács Zoltán művében – első hallásra – indokolatlannak éreztem a vonóskar nagyságát. Kisebb vonóegyüttes minden bizonnyal tudatosabban törekedett volna a dinamikai skála kiszélesítésére, s a színek árnyalására a játékmód intenzitásával. Ha képi-asszociációkat illesztünk e zenéhez, némely tájkép exponálásának élességét hiányoltuk.

Ravel G-dúr zongoraversenyének szólistája Fejérvári Zoltán volt, aki főlegesen győzte a technikai kihívásokat, s vélhetően azt a hangképet hozta létre, amelyet megvalósítani szándékozott. Színekben gazdag volt a jól kontúrozott kísérettel létrehozott összkep.

Bernstein Szimfonikus táncai és Gershwin: Egy amerikai Párizsban című darabja már jó ideje polgárjogot kapott a hangversenypódiumokon, nem jelent ritkaságot a történeti („komoly”) zenét előadók számára sem. Tehát, csupán árnyalatnyi módosítás a jazzes hangvétel – s ennek megfelelően szinte zenei köznyelvi otthonossággal csendültek fel a darabok. Tehát, a második rész felelevenítő újrhallgatása volt ismert-kedvelt daraboknak. Ennek az „otthonosságnak” másfajta vetülete, hogy a zenekar újabb tagjai ezúttal ismerkedtek az egykori elnök-karnaggal, s eme találkozás mentes volt a szélsőséges érzelmektől-indulatoktól. És a „családiás” légkört erősítendő, a két karmester és a szólista ajándékként nem protokolláris virágcsokrot, hanem egy-egy üveget kapott (habár, ezt akár a színpalak mögött is oda lehetett volna adni...)

A két ráadást és a hosszas tapsokat követően, a közönségi együttléthez illően, kényelmes, nem sietős távozással búcsúztunk a Müpától.

Fittler Katalin

MÁV Szimfonikus Zenekar 2021.november 19.

Zeneakadémia

A nálunk kevésbé ismert *Leonard Slatkin* vezényletével adott hangversenyt november 19-én a *MÁV Szimfonikus Zenekar* a Zeneakadémián. A hazájában, az Egyesült Államokban nagyra becsült, világhíró dirigens maga állította össze a koncert programját, mégpedig egy amerikai, egy magyar és egy klasszikus, „nemzetek fölötti” zeneszerző művéből: a műsor John Corigliano *Elégiájával* indult, Dohnányi op. 19-es *fisz-moll szvitjével* folytatódott, majd a szünet után Beethoven 3., „*Eroica*” *szimfóniája* zárta le.

Corigliano meghatározó és rendkívül elismert alakja a modern amerikai zenének, aki sajátos módon ötvözi a közérthetőségre való erős készletet az újító hajlammal. Most megszólaltatott műve fiatalkori kompozíció, amellyel a „nagyon amerikai” Barber vagy Copland követőjeként, hangzásideáljuk folytatójaként mutatkozik be. Elégiája finoman és érzékenyen, kitűnő felkészültséggel megkomponált, de az egyéni hangot, jellegzeteségeket jórészt nélkülöző darab, indázó, egymásba fonódó szölamokkal. Olyan mű, amelyet Slatkin korrekttől, de némileg személytelenül vezényelt.

Dohnányi könnyed hangvételű szimfóniaként jellemezhető négytételű szvitjének különös mélységeket nem feszegető első két tételében a karmester következetesen legömbölyített, nem különösen részletező mozgataival a darab eredendő dallamosságát hangsúlyozta; a második, Scherzo feliratú tételben talán egy csöppet nehézkesen. A III. tétel, a Románc az addigiaknál szellemesebb zene, amelynek groteszk vonásai is felsejlettek a mindig pedáns vezénylet nyomán, bónusz-ként pedig gyönyörködhettünk Rózsa Richárd feltűnően kifejező és erőteljes csellószólojában. A zárótétel pedig lehetett volna talán még könnyedebb és sziporkázóbb, de Slatkin folyékonytárogó hangsúlyozó vezénylese itt határozottan intenzívebbnek, erőteljesebbnek bizonyult.

A Beethoven-szimfóniában azután mintha nem is ugyanazok az előadók léptek volna a pódiumra. A műsor „udvariassági” részének teljesítése után az addig is szinte kifogástalan teljesítményt nyújtó zenekar játékában megjelent a személyes részvétel, a lelkesedés, Slatkin pedig úgy vezényelt, mintha addig csupán az erőit szerette volna tartalékolni a remekművel való megmérkőzéshez.

Akár így volt, akár nem, ez a megmérkőzés emlékezetesen szép eredményt hozott. Slatkin precizitása itt is megmaradt, és megőrizte mozgatainak ökonómiáját is, ám most mindezzel hatalmas energiákat tudott közvetíteni, a zenei gondolatok beszédyszerűsége, expresszivitása messzemenően érvényesült: Beethoven zenéjének mázsás súlyai, akcentusai, kontrasztjai erőteljesen szólaltak meg. A nyitótételben remek, fojtott-feszült

pianissimókat, meggyőző fokozásokat, magával ragadó, szuggesztív tetőpontokat is hallhattunk. Egyszóval: a karmester és a zenekar azzal az intenzitással zenélt, amelyet ez a világrengető darab megkövetel.

A gyászinduló folyamán a karmester már megismert legömbölyítésre, folyékonyságra való hajlama valami igen erőteljes kohézióvá nemesült, és ez biztosította az egész tétel folyamán, minden ellazulás nélkül, a gyász átélésének intenzitását. De ennél is több: költői láttató

erő is megnyilvánult a tetőpont hatalmas pörölycsapásaiban, a visszatérés szívszorító pillanatában vagy a hegedűszólam érzékenyen játszott, dadogó gesztusaiban a tétel vége felé – bár a pontozott ritmusok itt-ott kisé elmosódottan szólaltak meg.

De rendkívül izgalmas, láttató erejű volt a Scherzo indulásának pianissimo kavargása, illetve az abból kirobbanó fortissimo is. Slatkin szinte elengedte a gyeplőt a merészen gyors tempóval – de azután megmutatta, hogy így is meg tudja őrizni teljes kontrollt az események felett, beleértve az indázó szólalmok megrajzolását, vagy a tétel frapáns lezárását. A három kürt pedig fenomenális hangzásban olvadt össze a triórész nyitó ütemeiben.

Végül a zárótételben az alapvetően erőteljes, a groteszk elemet sem nélkülöző karakteren túl a Slatkin-MÁV-előadás különös erénye volt a kemény disszonanciák és gesztusok erőteljes hangsúlyozása, a fejszecsapásszerű, dacos csellógesztusok megtalálása, ami friss, szinte avantgárd színezetet adott a tételnek.

Én Beethovenre szavazok.

Malina János

Könyv

Händel, a szász óriás

Az 1685-ös esztendőben kivételesen szerencsés módon álltak a csillagok: a barokk kor három muzsikusi géniusa ebben az esztendőben látta meg a napvilágot. 1685. február 23-án Halle-ban született Georg Friedrich Händel (1685–1759), március 21-én Eisenachban Johann Sebastian Bach (1685–1750) és Nápolyban, október 23-án pedig Domenico Scarlatti (1685–1757). Közülük Händel élt a legtovább, aki Bach-hal és Scarlattival ellentétben soha nem nősült meg (a másik kettő kétszer házasodott) és utódja sem volt (Bachnak két feleségtől összesen húsz gyermeke született, Scarlattinak – szintén két feleségtől – kilenc). Ám mielőtt azt gondolnánk, hogy a gyermeknevelés nyűgeit „megúszó” Händelnek könnyű élete volt és ezért élhetett hármójuk közül a legtovább, érdemes elolvasnunk a közelmúltban napvilágot látott jelentős Händel-monográfiát Christopher Hogwood tollából, melyek híven rögzítik a zeneszerző küzdelmeit és csalódásait, de azt az elszántságot és eltökéltséget is, amivel minden mélyponton túl tudott jutni.

Händelt nem zenésznek szánták a szülei. Nincs semmi meglepő abban (és a jelen kor művészei ezt tökélete-

sen megértik), hogy akkoriban is csak a legkiválóbbaknak jelentett biztos megélhetést a muzsikusi pálya, éppen ezért Händel édesapja valami foglalkozást választott fia számára, ami sok szempontból biztonságosabbnak tűnt a zenélésnél. Mint oly sok zeneszerzőkollégánál (például Marc-Antoine Charpentier, Robert Schumann vagy éppen Igor Stravinsky esetében, hogy csak néhányat említsék), a zenei tanulmányok mellett Händelnél is a jogi egyetem elkezdését olvashatjuk életrajzában. Szintén ismerős momentum a pálya folytatásában, hogy az egyre jelentősebb művészi sikereket magáénak tudható ifjú komponista – ellenszegül-

